

Faktablad för att bedöma god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen

8.3A Antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp av olja och oljeliknande produkter

Havsmiljödirektivet syftar till att uppnå ett hållbart nyttjande av EU:s havsområden, samtidigt som biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar. Som en del av förvaltningen av havet genomförs vart 6:e år en bedömning av havsmiljöns tillstånd i relation till ett definierat önskvärt tillstånd som karaktäriserar god miljöstatus. Som underlag för bedömningen publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad eller liknande rapporter som mer i detalj redovisar de metoder och observationer som används. Den samlade bedömningen som görs på en mer övergripande nivå finns publicerad i Havs- och vattenmyndighetens rapport 2018:27. Vad som kännetecknar god miljöstatus, samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, fastställs i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter 2012:18. Version Nr.1, 2018-11-27

Del 1. Sammanfattning

Inledning

Oljespill i havsmiljön kan orsaka stora skador på växter, djur och livsmiljöer. Räddningsinsatser och sanering kan dessutom kosta stora summor, och marin turism och lokala kustekonomier påverkas negativt.

Indikatorn *Antal och volymer av upptäckta olagliga eller olycksrelaterade utsläpp av olja och oljeliknande produkter* bygger på de volymer av upptäckta oljespill från sjöfart som rapporteras från den kontrollbaserade flygövervakningen över Nordsjön och Östersjön. Indikatorn saknar tröskelvärde relaterat till effekter eller påverkan på den marina miljön. Istället görs bedömningen utifrån de volymer av oljespill som upptäcks jämfört med referensperioden 2008-2013 med historiskt sett låga nivåer av oljespill.

Metod

Övervakningen för indikatorn sker enligt den kontrollbaserade övervakning som samordnas mellan länder inom HELCOM (Östersjön inkl. Kattegatt) respektive Bonnavalet (Nordsjön exkl. Kattegatt). Större delen av den operativa övervakningen utgörs av flygövervakning men övervakning från satellit och fartyg ingår också. Antal upptäckta oljespill med uppskattade volymer rapporteras årligen till HELCOM och Bonnavalet. Bedömningen görs med avseende på volym (m³) upptäckt olja per havsbassäng som årsmedelvärde. Antalet upptäckta spill används som kompletterande information gällande trender.

Tröskelvärdet

När årsmedelvärdet av utsläpp minskar jämfört med referensperioden 2008-2013.

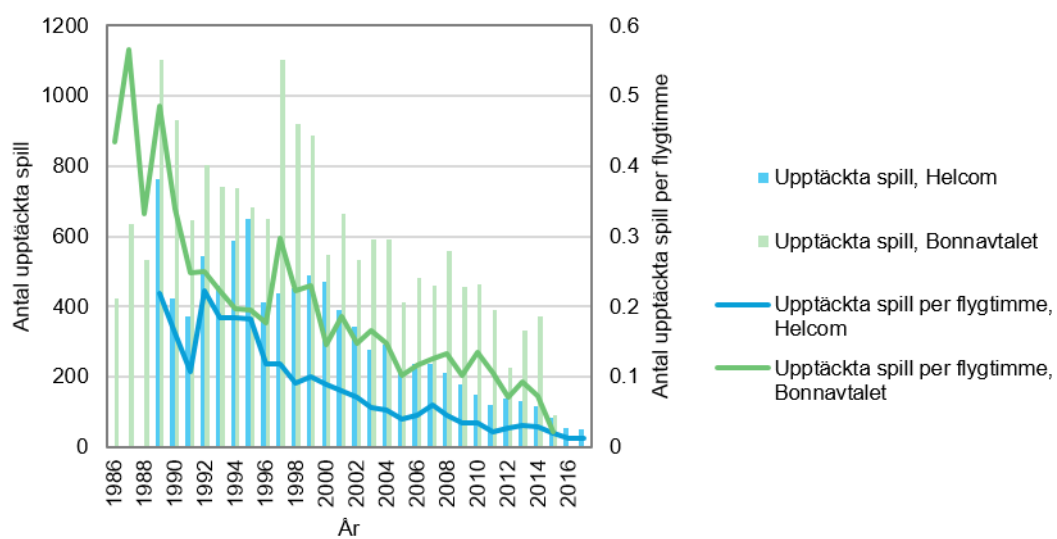
Bedömningsområde

Indikatorn tillämpas på samtliga havsbassänger enligt Bilaga 1 karta 2 i HVMFS 2012:18.

Bedömning 2018

I Östersjön klaras tröskelvärdet i nio av av HELCOMs 17 havsbassänger inklusive Kattegatt. Vad gäller de havsbassänger som täcker in svenska vatten klaras tröskelvärdet inte i havsbassängerna i Bottniska viken medan ungefär två tredjedelar av havsbassängerna i Egentliga Östersjön och Västerhavet (inklusive Skagerrak) klarar tröskelvärdet.

Trots att ungefär hälften av havsbassängerna som omfattar svenska vatten inte klarar tröskelvärdet noteras ändå en betydande nedgång i total volym spilld olja. Årsmedelvärde avseende den totala volym olja som spillts inom dessa havsbassänger var 29 m³ för perioden 2008-2013, mot 14 m³ för perioden 2011-2016. I HELCOM:s indikatorrapport (HELCOM, 2018) noteras också att riktigt stora spill (> 10 m³) blivit alltmer ovanliga under de senaste decennierna. Samtidigt minskar stadigt antalet upptäckta spill inom både HELCOM och Bonnavalet (Figur 1). Under tidigt 1990-tal var antal upptäckta spill per flygtimme omkring 0,15 - 0,25, det vill säga ett spill upptäcktes i snitt var 4:e - 7:e flygtimme. Idag är dessa siffror nere på 0,03 - 0,07 vilket motsvarar 14 - 33 flygtimmar för att ett spill ska upptäckas.

Figur 1 Trend i antal upptäckta spill samt antal upptäckta spill per flygtimme inom HELCOM respektive Bonnavalet, 1986-2016..

Del 2. Detaljerad information

A. Koppling till regelverk eller policyområden.

Havsmiljödirektivet	Vattendirektivet	Annan EU lagstiftning	Nationella miljömål	Samordnad inom HELCOM och/eller OSPAR
D8C3, Den rumsliga omfattningen och varaktigheten av betydande akuta föroreningshändelser minimeras			Giftfri miljö, Hav i balans, Levande kust och skärgård.	HELCOM core indicator <i>(Operational oil-spills from ships)</i>

B. Koppling till havsmiljödirektivet Bilaga III

Belastning och påverkan (Tabell 2a)	
Ämnen, avfall och energi	Tillförsel av andra ämnen (t.ex. syntetiska ämnen, icke syntetiska ämnen, radionuklider) – diffusa källor, punktkällor, atmosfärisk deposition, akuta händelser

C. Ingående kriteriekomponent(er)

Kriteriekomponent	Parameter	Enhet
Betydande akuta föroreningshändelser	Volym spilld oljeprodukt, årsmedelvärde	m ³

D. Metod för indikatorbedömningen

Bedömningsperioden avser år 2011-2016. Observerat värde för denna period uttrycks som årsmedelvärde i m³ per havsbassäng.

Det är inte möjligt att sätta ett allmängiltigt tröskelvärde som är både realistiskt och förenligt med god miljöstatus för de mängder olja som tillförs havsmiljön genom spill från sjöfarten. Detta eftersom avgörande faktorer bakom saneringsmöjligheter och hur stor skada ett enskilt spill kan orsaka beror på faktorer som typ av petroleumprodukt som spillts, årstid, väderförhållanden och strömmar, samt vilka naturvärden som kommer i kontakt med föroreningen. Beroende på dessa omständigheter kan samma volym oljeförorening orsaka allt från begränsade till mycket omfattande skador i havsmiljön.

I avsaknad av effektbaserat tröskelvärde används som tröskelvärde istället de volymer oljespill som observerades under perioden 2008-2013 uttryckt som årsmedelvärde per havsbassäng under perioden. Detta är överenskommet inom HELCOM och är baserat på att det sammantaget under denna period upptäcktes historiskt små spillvolymer av olja inom HELCOM:s ansvarsområde. Tröskelvärdet är alltså satt för att volymerna upptäckta spill fortsatt ska ligga på en historiskt låg nivå, vilket i förlängningen minskar risken för påverkan på den marina miljön. Inom OSPAR är dock inte motsvarande indikator eller tröskelvärde överenskomna. Nationellt används för bedömningen av indikatorn samma referensperiod för

att definiera tröskelvärde också för Skagerrack. Detta är baserat på den statistik Sverige inrapporterat till Bonnavalet.

Utförlig beskrivning av metod och grund för indikatorn finns i HELCOMs indikatorrapport [*Operational oil-spills from ships*](#) (HELCOM 2018).

E. Snapshot data

Östersjön och Kattegatt: HELCOM HOLAS II Dataset: Illegal oil discharges (2018), <http://metadata.helcom.fi/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/0e462410-aae6-42ad-bd9e-dde485835304>

Skagerrack: Årsrapporter under Bonnavalet, <https://www.bonnagreement.org/publications>

F. Övervakning

Underprogrammet är *olagliga utsläpp av olja och oljeliknande produkter*. Dataägare är Kustbevakningen och rapportering sker årligen till Bonnavalet (Skagerrack) respektive HELCOM (övriga havsbassänger).

Resultat och bedömning

Tabell 1. Förvaltningsområde Nordsjön. Bedömningsperioden avser 2011-2016. TV = tröskelvärde.

Bedömningsområde	Bedömning	Tillförlitlighet
Västerhavet	2/3 havsbassänger klarar tröskelvärdet	Hög

Bedömningsområde Havsbassäng	Tröskelvärde	Observerat värde	Bedömning	Tillförlitlighet
Skagerrak	1,15	0,28	Klarar TV	Hög
Kattegatt	0,42	0,51	Klarar inte TV	Hög
Öresund (norr om Öresundsbron)	0,11	0,03	Klarar TV	Måttlig*

* Tillförlitligheten sätts till måttlig då värdena avser HELCOM:s bassängindelning (hela Öresund)

Tabell 2. Förvaltningsområde Östersjön. Bedömningsperioden avser 2011-2016. TV = tröskelvärde.

Bedömningsområde	Bedömning	Tillförlitlighet
Bottniska viken	0/4 havsbassänger klarar tröskelvärdet	Hög
Egentliga Östersjön	4/6 havsbassänger klarar tröskelvärdet	Hög

Bedömningsområde Havsbassäng	Tröskelvärde	Observerat värde	Bedömning	Tillförlitlighet
Öresund (söder om Öresundsbron)	0,11	0,03	Klarar TV	Måttlig*
Arkonahavet och södra Öresund	7,70	5,86	Klarar TV	Måttlig*
Bornholms havet och Hanöbukten	2,87	1,45	Klarar TV	Hög
Östra Gotlandshavet	1,85	2,41	Klarar inte TV	Hög
Västra Gotlandshavet	0,23	0,44	Klarar inte TV	Hög
Norra Gotlandshavet	14,31	1,67	Klarar TV	Hög
Ålands hav	0,14	0,72	Klarar inte TV	Hög
Bottenhavet	0,19	0,30	Klarar inte TV	Hög
Norra Kvarken	0,0007	0,05	Klarar inte TV	Hög
Bottenviken	0,11	0,29	Klarar inte TV	Hög

*Tillförlitligheten sätts till måttlig då värdena avser HELCOM:s bassängindelning (hela Öresund respektive Arkonahavet)

Del 3. Kompletterande information

Indikator med tröskelvärden för Östersjöns havsbassänger inklusive Kattegatt är överenskomna inom HELCOM och ingår i HELCOM:s bedömning 2018 (HELCOM 2018).

Referenser

HELCOM 2018. Operation oil-spills from ships. HELCOM core indicator report,
<http://www.helcom.fi/baltic-sea-trends/indicators/operational-oil-spills-from-ships>